

ПРИРОДА БЕНЕФІЦІАРНОГО ІНТЕРЕСУ В ТРАСТІ ТА ЙОГО НОСІЇ В КРАЇНАХ НЕ ТІЛЬКИ ЗАГАЛЬНОГО ПРАВА

BENEFICIAL INTEREST NATURE AND HOLDERS IN TRUSTS NOT LIMITED BY COMMON LAW COUNTRIES

Перестюк Н.М.,

аспірант кафедри міжнародного приватного права
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Van Calker стипендіат Швейцарського інституту
порівняльного права, адвокат, МВА

У роботі проведено огляд ключової характеристики трасту як унікальної конструкції країн англо-саксонського права. Трастова концепція передбачає наявність трьох учасників (установник, трасті та бенефіціар) та створюється стосовно певного майна (траст-фонду). Особливу увагу приділено бенефіціарному інтересу як основі спеціальної правосуб'єктності ("locus standi") та як одному із визначальних елементів трастової концепції.

Ключові слова: траст (trust), установник трасту, трасті (settlor), cestui que use, бенефіціар, загальне право, право справедливості, бенефіціарний інтерес, відособлений фонд, знеособлена власність (patrimoine d'affectation), дискреційний траст (discretionary trust).

В работе проведен общий обзор ключевой характеристики траста как уникальной конструкции стран англо-саксонского права. Трастовая концепция предполагает наличие трёх участников (установщик, трасти и бенефициарий) и создаётся по отношению к определенному имуществу (траст-фонд). Особое внимание уделено бенефициарному интересу как основе специальной правосубъектности ("locus standi") и как одного из определяющих элементов трастовой концепции.

Ключевые слова: траст, установщик траста, трасти, бенефициар, общее право, право справедливости, бенефициарный интерес, обособленный фонд, обезличенная собственность (patrimoine d'affectation), дискреционный траст (discretionary trust).

There is an overview of the key characteristic of the trust concept as a unique institution of common law countries, conducted in this article. Trust concept has three key participants (settlor, trustee and beneficiary) and is set up in relation to certain property (trust-fund). Particular attention is paid to beneficial interest as special ground for capacity ("locus standi") and as one of the key elements of the trust concept.

Key words: trust, settlor, trustee, beneficiary, common law, law of equity, beneficial interest, segregated fund, patrimoine d'affectation, discretionary trust.

Постановка проблеми. Утримуючись від наукової дискусії, чи коректно говорити про траст у контексті правових систем континентальних юрисдикцій, виходитимемо з того, що структури, функціонально подібні до англо-саксонського трасту, відомі ще з часів римського права. До таких можна віднести фідучію зокрема. Одна із форм фідучії ("fiducia cum amico") знайшла відображення в зобов'язальних правовідносинах щодо управління майном, а друга ("fiducia cum creditore") – у засобах забезпечення виконання зобов'язань. На новий рівень проблематику було піднято з підписанням у 1985 році Гаазької конвенції про право, що застосовується до трастів, та про їх визнання (далі – «Гаазька Трастова Конвенція»), яка «народилася певною мірою у протистоянні двох таких несхожих між собою систем континентального та англо-саксонського права, реалізувавши «унікальний історичний шанс» об'єднати країни до них належні» [1, с. 18]. Водночас, ведучи мову про прояв у різних правових системах чогось спільного, доцільно спершу це спільне окреслити якимись об'єктивними категоріями.

Аналіз дослідження проблеми. Саме на пошуку таких об'єктивних категорій було сфокусовано увагу Міжнародної робочої групи з європейського трастового права (сформованої в 1996 році при Центрі досліджень бізнесу і права під егідою Німегійського університету в Нідерландах) у проекті створення Принципів європейського тра-

стового права (далі –Принципи) з відповідним авторським коментарем¹ [2]. Висновки цієї робочої групи і було покладено автором в основу визначальних характеристик трасту як явища правової природи незалежно від особливостей тієї чи іншої юрисдикції. Поряд із цим дослідження базується на здобутках, отриманих у роботах низки зарубіжних дослідників, зокрема таких як: професор Альфред Е. вон Овербек² (який був автором і офіційного коментаря відповідної Гаазької конвенції), а також Хайн Кьоц, Донован Вотерз, Девід Хайтон, Себастьянус Кортман, Мауріціо Лупої, Кеннет Рейд, Х. Верхаген, Люк Тевенос, П'єр Леполь, Остер Скот, Фречер Вільям, Мохамед Рамжон, Рахман Сайфур та Андржей Яник. Серед вітчизняних дослідників, чий внесок збагатив дослідження цивілістичних аналогів трасту, слід зазначити, зокрема: Р.А. Майданика, С.О. Сліпченка, І.Г. Венедиктову, К.Г. Некіт, Г.Г. Харченка, Г.Г. Онищенко, Т.М. Стазілову, М.М. Слюсаревського, Ю.В. Курпас, Р.О. Воронежського та М.В. Машенко.

Мета дослідження. Кожна держава самостійно визначає для себе, як на свій лад регулювати існування відособлених фондів чи трастоподібних конструкцій (як наприклад, розвиваючи власний сегмент трастового права) і чи робити це в принципі. При цьому корисним вбачається прийняття такого рішення з огляду на ключові елементи трасту, зокрема розкриті в Принципах [5]. *Наявність бенефіціарного інтересу як ключового елементу існування трасту* є однією з таких визначальних характеристик. І якщо ми говоримо, що бенефіціарі трасту, будучи наділеними особливою правосуб'єктністю ("locus standi"), (Ramjohn 2017, 156–158 (e-book) можуть заявляти якісь претензії до трасті, то слід з'ясувати, на яких правах чи законних інтересах бенефіціарів чи інших носіїв бенефіціарного інтересу базуватимуться такі вимоги. На дослідження суті таких прав та законних інтересів, а також передумов їх судового захисту спрямовано цю роботу.

¹ Наступним кроком у 2009 році автори Принципів у розширеному складі групи підготували проект Директиви ЄС про «захиснені фонди». (Kortmann, Hayton, Faber, Reid, & Biemans, 2009) Проект директиви спрямовано на уніфікацію у правовій площині країн-членів ЄС матеріальної суті підходів до регламентації структур, подібних до англо-саксонського трасту, в середовищі переважно системи континентального права. (Janik, 2015, с. 21).

² Пану вон Овербеку (якого, на жаль, на момент завершення цього дослідження вже немає серед живих) висловлюємо окрему подяку за можливість почути його думку щодо плану розкриття обраної тематики (в період роботи над дисертаційним дослідженням у Швейцарському інституті порівняльного права за стипендією Van Calker), що відкрилася весною 2000 року в рамках конференції "The Role of Comparative Law in the Emergence of European Law" (Lausanne, 14–15 April 2000).

Виклад основного матеріалу. У визначенні бенефіціарного інтересу дослідники країн загального права посилаються на відоме твердження Лорда Міллетта (Lord Justice Millett), винесене у справі “Armitage v. Nurse”, яке, зокрема, перейшло і до авторського коментаря Принципів [2, р. 48]. Лорд Міллетт зазначав, що «саме недоторкана суть обов'язку трасті перед бенефіціарами, забезпеченого правовим захистом, являє собою основу трастової концепції, і без доступності бенефіціарам відповідного правового захисту, не може бути відповідно і трасту» [6, р. 253]. Так, кореспондуючий такому обов'язку трасті бенефіціарний інтерес (“locus standi”) є основним предметом дослідження у цій статті.

За загальним правом, **якщо засновник не подбав про створення відповідного обов'язку у трасті перед іншою особою (цільовим носієм бенефіціарного інтересу), то таким його носієм залишатиметься сам засновник** [8, р. 49].

Юридичним механізмом втілення в життя ідеї «повернення» майна до засновника виступає «результуючий траст» (“resulting trust”). Альтернативний переклад, що зустрічається ще в літературі, – «логічно виведений траст» [9, р. 33]. Механізм встановлення судом результуючого трасту передбачає, що первинний траст трансформується в новий, який, своєю чергою, буде призначений вже «служити на користь» засновника чи його спадкоємців (якщо засновника немає в живих). Первинний же траст у результаті такої трансформації буде просто припинено [7, pp. 486–487 (e-book)]. Так, ситуація, де відсутній носій бенефіціарного інтересу, забезпеченого відповідним правовим захистом, призводить до включення механізму результуючого трасту, бенефіціаром якого визнається засновник. Аналогічний ефект матиме місце, коли трасті отримує від засновника майно в траст з інструкцією «використовувати його для тих цілей, які він сам вважатиме за належні». Такий первісний траст буде вважатись недійсним (через відсутність визначеності щодо цілей) [2, р. 48], з його трансформацією у результуючий в інтересах засновника.

Характер прав носіїв бенефіціарного інтересу

У країнах континентальної правової системи права бенефіціарів у трастоподібній конструкції часто носять особистий характер (як, наприклад, у Шотландії та Південній Африці) [10, р. 192]. У термінології української правової науки вони є «зобов'язальними», як і будь-які права сторін, що випливають із зобов'язань, і в їх основі лежить концепція римського права “jus in personam”. На противагу такій континентальній моделі трастоподібної конструкції в класичному англійському трасті за бенефіціаром визнаються права саме речового характеру (“jus in rem”). За цією класифікацією, розробленою ще юристами Давнього Риму, стверджується відносна природа першого (“jus in personam”) як здатного бути оберненим лише проти особи, що перебуває із носієм такого права у певних зобов'язальних відносинах. На противагу цьому абсолютна природа другого (“jus in rem”) передбачає потенційне протиставлення його носієм такого права до будь-кого, незалежно від наявності з такою особою тих чи інших зобов'язальних відносин у його носія. Задля забезпечення такої абсолютної природи в загальному праві виділяється окрема категорія право «слідування» (“tracing”) за річчю, до чийх рук ця річ би не потрапила. Так, в англійському трасті за бенефіціаром визнається таке право «слідування» щодо будь-яких прибутків трасту, приросту його активів чи доходів від їх продажу, отриманих трасті внаслідок порушення умов трасту [11, р. 28–29]. Такі права зумовлюють пріоритетне положення бенефіціарів порівняно з іншим подружжям, спадкоємцями чи особистими кредиторами трасті.

Отже, логічним певною мірою виглядає підхід, за яким специфіка трасту пов'язується із наявністю в англійському праві конструкції так званої «розщепленої» власності (коли правомочності управління і розпорядження траст-

фондом належать трасті, а правомочності щодо отримання вигод від його експлуатації – бенефіціарам) [12, р. 54]. Адже відповідно до такого підходу права бенефіціара щодо майна траст-фонду прирівнюються до прав власника, хоча і захищаються не за нормами загального права (“common law”), а за нормами права справедливості (“equity”). Така наявність бенефіціарного інтересу (“locus standi”) проявляється як у можливості бенефіціара заявляти в судовому порядку ті чи інші вимоги до трасті стосовно траст-фонду, так і у можливості приєднатись до захисту від подібних вимог стосовно траст-фонду, заявлених до трасті третіми особами [7, р. 316–317] (e-book).

Справа в тім, що для належного рівня захисту інтересів бенефіціарів (у разі порушення умов трасту) не досить такого лише засобу, як персональна відповідальність трасті (як сторони відповідного зобов'язання). Адже, якщо обмежитись тільки важелем впливу на трасті, то будь-який вихід майна зі складу активів, які юридично можна відібрати у трасті, автоматично призводить би до повної «недоступності» їх внаслідок «захищеності» від будь-яких претензій з боку бенефіціарів трасту.

Тому необхідним вбачається механізм, за допомогою якого було б можливо «дістати» певне майно не лише від трасті (безпосередньо), а також і від інших осіб, до яких воно потрапило (чи то через умисні дії трасті, чи то поза його волею). Інакше з різними практиками планування складу та розміщення активів (зокрема, міжнародного характеру) відкривались би широкі можливості для обходу законних заборон, а це, своєю чергою, унеможливило б захист інтересів бенефіціарів. Так, **інститут відповідальності третіх осіб покликано гарантувати захищеність інтересів бенефіціарів трасту.**

Отже, якщо на момент виявлення порушення умов трасту притягнення до відповідальності трасті виявляється неможливим (чи недоцільним), то захистити інтереси бенефіціарів можна через «право слідування» як правовий засіб, спрямований на те, щоб «дістати» майно від третіх осіб. В юрисдикціях загального права для того, щоб можна було пред'являти претензії до особи, у володінні якої знаходиться майно, достатньо вже одного того факту, що ця особа набула майно на безоплатній основі, збагатившись тим самим за рахунок бенефіціарів трасту [13, р. 104].

Автор розділяє погляд, що **суттєва різниця між підходами до цього питання, наявними в різних правових системах, полягає не стільки у різній природі бенефіціарного інтересу, скільки у різних механізмах його реалізації.** Так, механізмом реалізації права «слідування» в країнах загального права виступає так званий «конструктивний траст» (“constructive trust”). Завдяки цьому за кожним, хто незаконно став володарем частини траст-фонду, визнається статус трасті стосовно відповідних активів та в інтересах бенефіціарів первісного трасту [4, р. 12; 13, р. 104]. У країнах же континентального права альтернативним механізмом правового захисту бенефіціарного інтересу виступає конструкція **недопущення незаконного збагачення** [11, р. 30].

Ведучи мову про речовий характер прав бенефіціарів англійського трасту, ми неодмінно торкаємось доступних їм речових засобів захисту свого бенефіціарного інтересу. Так, бенефіціару відкривається можливість претендувати на майно, придбане за кошт траст-фонду (на все чи на його частину залежно від того, наскільки було використано траст-фонд). А це означає, що будь-який приріст вартості такого майна відобразатиметься на відповідному розмірі потенційних вимог бенефіціара трасту.

При цьому ми не можемо сказати, що в юрисдикціях загального права рівень захисту прав бенефіціарів обмежується фіксованою вартістю майна на момент звернення з такою вимогою. Адже у разі втрати частини майна траст-фонду чи зниження його вартості у бенефіціара залишається право на вимогу (зобов'язального характеру)

до трасті про відшкодування відповідних втрат за рахунок останнього. А саме майно при цьому (його частина, що залишилась чи то у трасті, чи то у третьої особи) слугуватиме на користь бенефіціара засобом забезпечення виконання такого зобов'язання (чи з боку трасті, чи з боку такої третьої особи). Тобто йдеться про забезпечення зобов'язання про відновлення траст-фонду до відповідної його первісної величини, яка була до порушення умов трасту [11, р. 29].

Неможливість створення трасту без бенефіціарного інтересу

З огляду на суть засобів правового захисту, доступних відповідним носіям бенефіціарного інтересу, логічним вбачається і висновок, що **неможливо створити траст без зазначення, в інтересах кого (чи чого) трасті має здійснювати ведення справ трасту**. Таким чином, для повноцінності існування трасту вимагається наявність особи, яка могла б виступити на захист умов трасту. Через наявність такої особи – носія бенефіціарного інтересу – забезпечується, зокрема, захист трасту від порушень його умов з боку самого трасті. У разі створення класичного трасту для бенефіціарів такими носіями виступають самі бенефіціари.

І навпаки, випадки, коли бенефіціари трасту не мають прав щодо трастового майна, забезпечених захистом з боку держави, не можуть розглядатись за англійським законом як трасти в інтересах бенефіціарів. А оскільки в такому разі носія бенефіціарного інтересу немає, то траст вважатиметься створеним в інтересах самого його засновника (“settlor”). Водночас сама по собі зміна сторін юридичної конструкції автоматично не позбавляє трасті можливості виплачувати дохід від трасту певним особам (визначеним як так звані «об’єкти щедрості засновника»). Справа в тому, що в низці юрисдикцій загального права такі особи, не будучи віднесеними до числа класичних бенефіціарів трасту, все ж таки можуть отримувати від нього дохід у рамках мети існування цього трасту (задня якої трасті, власне, і наділяється відповідними повноваженнями). Статусу таких осіб буде приділено окрему увагу в рамках цього дослідження. Та наразі зазначимо лише, що за досить схожою економічною природою належного їм інтересу та інтересу бенефіціарів у дискреційному трасті (“discretionary trust”) юридична природа цих двох інтересів все ж таки різна.

Також досить цікавим є погляд на траст через доктрину «знеособленої власності» (“patrimoine d’affectation”), що, на думку певних дослідників [14], власне, і відкриває шлях для «власного життя трасту». Автор є прибічником погляду, **що створюючи траст, засновник лише «призначає певне майно служити певній цілі»** – чи то збагачувати бенефіціарів, чи то прагнути досягнення певної визначеної засновником мети. А коли вже подальше досягнення первинної цілі трасту не виявляється можливим (наприклад, жодного з бенефіціарів – фізичних осіб не лишилось у живих), то подальше існування такого трасту буде просто суперечити самій ідеї його створення.

З цього приводу в англійському праві існує підхід, за яким **майно, передане засновником у траст, має повернутись до нього назад після того, як «послужить відповідній цілі» трасту**. І це правило діє, якщо тільки засновник сам не відмовиться від такого «повернення» в момент створення трасту (із дотриманням спеціальних вимог щодо форми). Як юридичний механізм, за допомогою якого реалізується ідея «повернення», також виступає результуючий траст, про який уже згадувалось на початку дослідження.

Тож висновок, за яким, створюючи траст, засновник безповоротно позбавляється відповідної частини свого майна, відповідатиме дійсності не завжди. Та важливо ще пам’ятати, що взагалі вплив на «власне життя трасту» може мати місце у разі, коли під час його створення сам засновник зробить застереження про інше [8, р. 29].

Особливості трасту заради досягнення певної мети та його захисту

Права бенефіціарів у трасті гарантуються шляхом встановлення підзвітності трасті перед ними з питань ведення справ трасту.

У разі трасту, створеного у благодійних цілях (без бенефіціарів), таким правом наділяється відповідний представник держави (як правило, уповноважений державний орган³) [8, р. 40]. Створення ж трастів без бенефіціарів в інших (ніж благодійні) цілях не визнається в більшості країн загального права, які є прибічниками класичної концепції старого англійського трасту. Водночас деякі юрисдикції загального права ведуть політику визнання спеціальної категорії трастів, що створюються в інтересах певної категорії осіб, які потребують особливого захисту від самих себе, з огляду на особисті вади (зокрема, стосовно обмежено- чи недієдатних осіб та осіб з неповним обсягом дієдатності через недосягнення повноліття). Йдеться про так званий англійський «захисний траст» (“protective trust”)⁴ [13, р. 11(1)(c)] чи американський траст «проти марнотратників» (“spendthrift trust”) [15, р. 151–152]. Та в цілому це скоріше виняток, коли юрисдикція загального права дозволяє створення трастів заради досягнення мети, яка не носить благодійного характеру. Проте останнім часом у деяких країнах загального права вони набувають актуальності на рівні прийняття спеціального законодавства, що забезпечує можливість захисту відповідних цілей трасту із доступом до державного примусу, відображаючись у формі так званих «СТАР-трастів» (“STAR-trusts”) – тобто створених у рамках спеціального, альтернативного трасту правового режиму (Special Trust Alternative Regime Law). До таких юрисдикцій відносяться зокрема Бермудські Острови, Острів Джерсі, Острів Гуернісі, Острів Мен та Кайманові Острови [11, р. 26].

Для того щоб траст, створений заради досягнення певної мети, мав доступ до державного примусу для захисту бенефіціарного інтересу, необхідна особа, яка виконувала б функції «захисника» (в різних юрисдикціях така функція може називатись “enforcer” (Hayton, Kortman та Verhagen 1999, 46) або залежно від юрисдикції іноді може зустрічатись термін “protector”). Якщо мета створення трасту носить благодійний характер (на користь суспільства), то функції такого захисника виконуються відповідним державним чиновником.

У тих же країнах, де модель трасту без бенефіціарів (у цілях, відмінних від благодійних) має право на існування, існує особлива вимога щодо дійсності такого трасту. А саме, створюючи такий траст, засновник має призначити особу, що виконувала б функцію «носія бенефіціарного інтересу», будучи наділеною правом виступити на захист трасту, і в першу чергу від його трасті [8, р. 40].

Це механізм захисту інтересів трасту, що забезпечує його нормальне функціонування. Без призначення такого захисника створення трасту, спрямованого на досягнення певної мети, просто вважатиметься недійсним. Поряд із цим засновник має провести певні організаційні заходи для прийняття захисником на себе відповідних функцій. У деяких юрисдикціях призначення захисника відбувається в судовому порядку. А до повноважень, якими наділяється захисник, можуть входити, зокрема [13, р. 1.80]:

- перевіряти та погоджувати розмір винагороди трасті;
- вимагати проведення аудиту чи повторного обліку з правом призначати аудитора чи змінювати валюту балансу, в якій проводиться облік;
- проводити періодичні перевірки ведення справ трасту;

³ Одноособово – General Attorney, який представляє Корону в Англії, чи колегіальний спеціально уповноважений державний орган – на зразок англійського Charity Commissioners.

⁴ Встановлений згідно з 33 Trustee Act 1925.

г) затверджувати угоди трасті, щодо вчинення яких у нього є заінтересованість;

г) звільняти та призначати на посаду трасті;

д) ініціювати зміну місцезнаходження або встановлювати факт автоматичної зміни місцезнаходження трасту в результаті настання певних обставин (перебігу певних подій);

е) утримуватись від надання необхідних трасті погоджень на здійснення виплат особам, серед яких дозволено розподіл відповідних доходів трасту (зокрема, бенефіціари дискреційного трасту чи інші особи, що виступають «об'єктами щедрості засновника»);

е) утримуватись від надання необхідних трасті погоджень на продаж певних пакетів акцій, корпоративних прав чи інших активів трасту;

ж) утримуватись від надання необхідних трасті погоджень на внесення ним змін до умов ведення справ трасту чи правил прийняття управлінських рішень;

з) контролювати здійснення трасті інвестиційних чи інших управлінських повноважень у цілому чи лише у певних галузях;

и) накладати вето на здійснення засновником тих чи інших повноважень (якщо такі були зарезервовані під час створення трасту), будучи впевненим, що в момент такого їх здійснення останній перебуває під впливом насильства у своїй країні або у стані психічного розладу;

і) приймати чи затверджувати рішення про доповнення чи скорочення переліку осіб у класах бенефіціарів чи класах осіб, серед яких дозволено розподіл відповідних доходів трасту («об'єкти щедрості засновника»);

к) змінювати будь-які положення в документі про створення трасту за винятком тих, якими визначено бенефіціарів чи «об'єкти щедрості засновника», у будь-який спосіб, що на суб'єктивний розсуд захисника краще відповідатиме цілям засновника.

Обов'язок трасті інформувати носіїв бенефіціарного інтересу, надати доступ до трастової документації та звітувати перед ними

Жоден носій бенефіціарного інтересу не в змозі скористатись своїм правовим захистом, якщо не буде знати про існування самого трасту. Таким чином, до обов'язку трасті входить потурбуватись про те, що бенефіціар обізнаний, зокрема про факт існування трасту та про статус свого інтересу у ньому як безумовного, так і залежного від тих чи інших умов [2, р. 50].

Ключовим питанням будь-якого трасту є **звітування трасті перед носієм бенефіціарного інтересу** щодо траст-фонду, володіння яким та керування справами якого перебуває в його руках [16]. Таке звітування здійснюється впродовж усього періоду існування трасту і стосується як трастів на користь бенефіціарів, так і створених заради досягнення певної мети. Саме через механізм обов'язковості звітування реалізується поінформованість бенефіціарів щодо стану справ у трасті, а належність і якість наданої їм інформації забезпечується шляхом юридичної відповідальності трасті за зміст відповідних звітів.

Ознайомлюючись зі звітами трасті, бенефіціар чи захисник трасту, своєю чергою, може поставити їх під сумнів, зокрема, посилаючись на присутність у звітах трасті завідома неправдивих відомостей, тобто на «фальсифікацію звітності» (“*falsifying the accounts*”) або на перекручування у звітності фінансових показників, тобто на «маніпулювання звітністю» (“*surcharging the accounts*”) [11, р. 28].

Мотивом для зазначеної «фальсифікації звітності» у трасті може бути приховування реальної картини. Наприклад, у випадках, коли було заборонено вкладати кошти трасту в ті об'єкти, в які трасті фактично здійснив інвестиції за рахунок траст-фонду.

«Маніпулювання звітністю» може мати місце з метою приховування реальних фінансових показників діяльності трасту. Наприклад, якщо за результатами діяльності траст-

ту бенефіціарам має бути виплачено більше доходу порівняно з тим, що їм фактично виплатив трасті.

Бенефіціарний інтерес у «дискреційному» трасті

На окрему увагу заслуговує ситуація, коли ми маємо справу з «дискреційним трастом» (“*discretionary trust*”). Це такий траст, в якому трасті наділено спеціальними повноваженнями щодо вибору на свій розсуд серед класу бенефіціарів так званого(их) «достойного(их) щедрості засновника» на той чи інший період часу. Тобто трасті самостійно (або за погодженням з особою, призначеною на роль «захисника» трасту) обирає, кому сьогодні виплачувати доходи від управління траст-фондом. Іноді коло осіб, з яких має бути обрано «достойних щедрості засновника» обмежується у разі створення дискреційного трасту самим же засновником.

Основна вимога для дійсності дискреційного трасту полягає в тому, що у разі його створення засновник має чітко сформулювати трасті правило визначення «достойних щедрості засновника» серед бенефіціарів трасту. І відповідні положення не мають містити двозначностей тлумачення. **Адже визначення особи як «достойної щедрості засновника» має відбуватись за волею засновника, а трасті може бути лише її виконавцем**, що своїми рукामі впроваджує волю засновника в життя.

Дискусійним нині є і питання обов'язковості повідомлення та обсягу інформації, доступної для бенефіціарів дискреційного трасту. Так, наприклад, маємо особу, визначену одним із бенефіціарів трасту, створеного шляхом уповноваження трасті самостійно вирішувати, кому з нащадків засновника виплачувати доходи, отримані від управління траст-фондом впродовж певної кількості наступних десятиріч. Так, англійській трасті має надати доступ до трастової документації зацікавленим бенефіціарам дискреційного трасту, однак не зобов'язаний пояснювати їм мотиви прийняття ним того чи іншого рішення. Тобто бенефіціар англійського дискреційного трасту не набуває права на запитання у трасті інформації щодо ведення справ трасту автоматично, лише через свій статус [17, р. 389].

Ще меншим обсягом прав щодо інформації про траст користуються особи, визначені документом про створення трасту як об'єкти додаткових (побічних) повноважень трасті («об'єкти щедрості засновника»), які не є бенефіціарами. Так, якщо бенефіціар дискреційного трасту (через наявність у нього бенефіціарного інтересу) має право бути поінформованим про те, що він є бенефіціаром та отримати доступ до трастової документації та звітності, то особа, визначена просто як «об'єкт щедрості засновника», через відсутність у неї бенефіціарного інтересу, такими правами не користується [16, р. 49–52].

Ілюстративний приклад трасту, що ілюструє відмінність між зазначеними категоріями осіб (з і без бенефіціарного інтересу) може виглядати так. Засновник створює траст, наділяючи трасті повноваженнями розподіляти щорічні прибутки від ведення справ траст-фонду в інтересах нащадків особи А пропорційно ступеню їх родинного зв'язку з такою особою А. Водночас трасті надаються повноваження замість цього розподілити річний прибуток за тим же самим принципом між нащадками особи В. За таким же правилом зі спливом терміну, на який траст було створено, трасті має на свій розсуд здійснити розподіл і основного капіталу траст-фонду.

Різниця між зазначеними категоріями осіб полягає в тому, що, будучи носіями бенефіціарного інтересу, нащадки особи А мають право претендувати на правовий захист свого інтересу. Зробити це вони можуть, наприклад, заявивши до трасті вимогу про розподіл на їх користь відповідного річного прибутку, та розраховуючи на її добровільне задоволення трасті або на застосування до нього заходів державного примусу. Вимога нащадків особи А підлягатиме задоволенню, якщо такий прибуток не

було розподілено ні між ними, ні між нащадками особи В. Нащадки ж особи В можуть лише сподіватись, що на їх користь буде розподілено частину прибутків за рішенням, прийнятим на власний розсуд трасті [8, р. 51].

Для юрисдикцій континентального права, ймовірно, виникли б складності у прийнятті правила визначення «достойного щедрості засновника» шляхом «окреслення категорії потенційних бенефіціарів» замість «вказівки на конкретних осіб». І вже саме по собі це положення може обмежити сферу застосування в континентальних юрисдикціях трастової концепції в частині дискреційного трасту.

Висновки. Як обґрунтовано під час дослідження, ключовим поняттям трастової концепції завжди є наявність «бенефіціарного інтересу», що в загальному праві виражається в концепції правосуб'єктності бенефіціара ("locus standi").

При чому бенефіціари трасту (або його захисник у разі трасту для досягнення певної мети) наділені щодо цього траст-фонду правами, що підлягають судовому захисту від їх порушень не тільки з боку трасті. Така правосуб'єктність зумовлює пріоритетне положення цих осіб (зокрема, порівняно з іншим подружжям, спадкоємцями чи особистими кредиторами трасті). При чому характер засобів захисту, доступних носієві такого бенефіціарного інтересу, є дещо ширшим, ніж просто особистий характер засобів захисту сторони у зобов'язанні. Поряд із цим бенефіціар користується засобами захисту речових прав щодо складників траст-фонду, які неправомірно потрапили до рук третіх осіб. Завдяки цьому і стає можливим належне функціонування трасту задля збагачення саме бенефіціарів або «служіння іншим цілям», заради яких його було створено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. A.E. von Overbeck. "Explanatory Report on the Hague Trusts Convention", *Trusts – applicable law and recognition. Offprint from the Proceedings of the Fifteenth Session (1984)/Actes et documents de la Quinzième session (1984)*, vol. II, p. 370–415, 1985.
2. International Working Group at the Center for Business Law and Research (University of Nijmegen, the Netherlands), "Commentary to Principles of European Trust Law", in *Principles of European Trust Law*, D.J. Hayton, S. Kortmann and H. Verhagen, Eds., Hague, Kluwer Law International, 1999, p. 215.
3. International Working Group at the Center for Business Law and Research (University of Nijmegen, the Netherlands), "Principles of European Trust Law", in *Principles of European Trust Law*, D.J. Hayton, S. Kortmann and H. Verhagen, Eds., Hague, Kluwer Law International, 1999, p. 215.
4. M. Ramjohn. *Unlocking equity and trusts*, 6th ed., New York: Routledge, 2017, p. 630 (1580 – e-book).
5. *Armitage v. Nurse and Others*, 1997.
6. Hayton D.J., Kortman S.C.J.J. and Verhagen H.L.E., Eds., *Principles of European Trust Law*, Hague: Kluwer Law International; W.E.J. Tjeenk Willink, 1999.
7. Слипченко С.А. *Право доверительной собственности*, Харьков: Консум, 2000, p. 176.
8. Lupoi M. *Trusts: a Comparative Study*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
9. Hayton D. "Principles of European Trust Law", in *Modern International Developments in Trust Law*, D. Hayton, Ed., Hague, Kluwer Law International, 1999.
10. Майданик Р.А. *Траст: Собственность и Управление Капиталами*, Киев: Наукова думка, 1995, с. 176.
11. Underhill A. and Hayton D. J. *Law relating to trusts and trustees*, 16th ed., London: Butterworths, 2003.
12. Janik A. "Trust in European Law", *Journal of Management and Financial Sciences*, vol. VIII, no. 20, p. 9–28, 06 2015.
13. Lepaull P. *Traité théorique et pratique des trusts en interne, en droit fiscale international*, Paris: Rousseau&Cie, 1932.
14. Scott A.W. and Fratcher W.F. *The Law of Trusts*, 4th edition ed., Brown: Little, 1987–1991.
15. Hayton D. "The irreducible core content of trusteeship (chapter 3)", in *Trends in Contemporary Trust Law*, A. J. Oakley, Ed., Oxford University Press, 1997, p. 384.
16. Saifur R.C. "Whether or Not the Law Relating to Modern Trustees' Power and Duties have Achieved a Balance between Managing the Trust Assets and Protecting the Interest of the Beneficiaries: A Critical Analysis", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, vol. 6, no. 2, pp. 386–390, 03 2015.
17. Дженкс Э. *Английское право*, Москва, 1947, p. 324.
18. Kortmann S., Hayton D., Faber N., Reid K. and Biemans J., *Towards an EU Directive on Protected Funds*, Hague: Deventer: Kluwer Legal Publishers, 2009, p. XXIV, 358.
19. 1925. Online. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/15-16/19/contents>.